

Agroenvironmentální opatření v Dolních Rakousích

Na podzim loňského roku se pracovníci Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), kteří jsou spolu s Bioinstitutem Olomouc řešiteli projektu pro optimalizaci agroenvironmentálních opatření (AEO) v ČR, vypravili v rámci tohoto projektu na studijní cestu k našim nejbližším jižním sousedům, do Rakouska, aby zjistili, jak funguje jejich systém a které poznatky by se daly u nás využít pro cílenější zaměření optimalizovaných AEO. Rakousko je federací, kde každá z devíti zemí má samostatný (v detailu jen mírně odlišný) vlastní přístup k řešení agroenvironmentálních plateb. Studijní cesta byla zaměřena na poznání systému spolkové země Dolní Rakousko.

Především je třeba mít na paměti, že v Rakousku se (podobně jako v Británii) ministerstva zemědělství a životního prostředí po jistém čase odloučení znovu spojila, aby bylo zajištěno správné fungování všech politicko-funkčních vazeb ve výkonném aparátu a tím i v krajině – bez diskuse je zde třeba konstatovat, že vzhled, typ i fungování středoevropské krajiny byly a jsou zemědělskou činností ovlivněny a přímo podmíněny. Spojením obou resortů v jeden získali rakouští ochranáři přírody pro své plány vyšší rozpočet (včetně možnosti zasahovat do návrhu opatření či tvorby vlastních nových opatření) a odbor zemědělství zase lepší pozici při vyjednávání sporných otázek.

Organizační zvláštností rakouských AEO je systém, který umožňuje ukončit všechny kontrakty se zemědělci ke konci programového období. Znamená to, že na začátku programového období uzavírali smlouvy na 7 let, potom na 6 a nakonec na 5 let. Pak se již nedá uzavřít žádná smlouva, takže nejkratší, pětileté, závazky budou spolu se všemi ostatními ukončeny v posledním roce programového období.

Nové dolnorakouské agroenvi požadavky se zakládají na flexibilním systému modulárních schémat (tabulka se 300 kombinovatelnými požadavky); oproti dřívějšímu

systému (400 nekombinovatelných požadavků) je přehlednější, avšak vysoká flexibilita výběru je zachována. Požadavky v tabulce jsou pevně definovány i s platbou. Poslední smlouvy se v roce 2008 podepisovaly na 5 let (dříve 7 a 6) s možností dodatečného navýšení vstupující výměry; minimální výměra farmy pro vstup do AEO jsou 2 ha. Platba je horizontálně rovná (bez ohledu na nadmořskou výšku), vyšší je pouze ve zvláště chráněných územích.

„Ochranářská“ opatření se v Dolním Rakousku dělí na tři typy:

- ČERVENÁ – navržená pro konkrétní půdní blok a landuse,
- ŽLUTÁ – komplexní faremní plány vypracované poradci dle modulárních schémat a
- MODRÁ – pro zvláště chráněná území navržená přímo odborem ochrany přírody (mokřady, apod.).

„Žlutá“ opatření jsou nejnáročnější na přípravu, ale současně nejcílenější. Principiálně funguje systém na organizovaných poradcích (vládních, nevládních i soukromých, avšak vždy vládou placených), kteří ad hoc na farmě navrhnou kombinaci AEO a oficiální orgán ochrany přírody (resp. ministerstva zemědělství) pak schvaluje, zda je farmářův pozemek pro navržené AEO

vhodný a dotace může být udělena, a zajišťuje kontroly plnění požadavků. Farmář vstoupivší do AEO nemá žádnou další administrativu, vše organizuje stát (resp. jím placení poradci). Poradci jsou placeni od počtu půdních bloků, na kterých navrhuje opatření, nikoli za jejich výměru; platí je vždy stát (v různém poměru federální ministerstvo a parlament dané spolkové země, resp. Osa III).

Optimální řešení načasování zemědělských operací

Jeden z nejkritizovanějších problémů české agrární ochrany přírody, totiž nepružné a jednotné načasování požadovaných operací pro celé území, je v Rakousku již natolik významným, že zde bylo nutno přistoupit k nesnadnému ➔

Agroenvironmentální opatření v Dolních Rakousích

➔ (a proto u nás dosud neaplikovanému) kroku odlišení potřebných zón. Nadmořská výška pozemků obdělávaných farmáři je totiž v Rakousku často výrazně diferencována, nelze zde tedy v žádném případě stanovit datum vykonávání operací požadovaných AEO horizontálně (paušálně) pro celé území. Pozemky udržované i jediným farmářem mohou vykazovat i více než tisíc metrů výškového rozdílu a tím také potřebu zcela jiného načasování potřebných prací. Pro správné načasování operací pro ekosystém optimálním termínem (především seč travních porostů v různých výškových polohách) využívají Rakušané fytoecnologické indikátory (kvetení a další snadno rozpoznatelné fenofáze vybraných indikačních druhů rostlin, např. růže šípkové, bezu černého, trojštetu žlutavého, kostřavy luční, srhy říznačky, psinečku vyvýšeného, meduňku vlnatého, sveřepu vzpřímeného, dřínu krvavého, aj.) vybrané podle toho, který z těchto druhů je na dané lokalitě možno snadno pozorovat a odpovídá pozemkům nadmořskou výškou i sluneční expozicí. Poradce již při zpracovávání návrhu přímo na místě (spolu s farmářem) stanoví, který keř/strom bude směrodatný pro kterou operaci na kterých pozemcích.

Důvěra, kterou ministerstvo chová k farmářům, hraje důležitou roli: navrhovat opatření podle toho, co je fyzicky možné kontrolovat, je nesmysl; přesto jsou některá opatření navržena tak, že jsou prakticky nekontrolovatelná, avšak, jak se zdá, jsou v Rakousku téměř bezezbytku plněna. Jistý podíl může mít i fakt, že členství v Agrární komoře je pro zemědělce v Rakousku ze zákona povinné (Agrární komora je takto federální autoritou).

Významné faktory pro správnou funkci a pochopení rakouského systému

- Důvěra mezi poradcem a zemědělcem byla budována po mnoho let. Proto se může ministerstvo spolehnout, že v ob-

lastech Natura 2000 nebo WFD (oblasti chráněné směrnicí pro ochranu vod) většina farmářů vstoupí do AEO a bude tak možné zajistit dosažení cílů obou politik s použitím nízkého rozsahu regulativních nástrojů (nikoli donucení, ale dobrovolná dohoda s vysokou účastí).

- Důvěra administrátorů v systém časovně operací, který se opírá o fenofáze vybraných rostlin (v extrémních ročních neodpovídají zcela fenofázím travin na loukách).
- Dostatečný počet profesionálních poradců (soukromých či státních), kteří mají důvěru farmářů; obvyklá výměra farem v Rakousku je kolem 20 ha, což výrazně zvyšuje jejich počet.
- Zajištění financování poradců ze zdrojů PRV (osa III).
- Podvábějící farmáři jsou velmi řídkým jevem.

Také v Rakousku se vyskytují podobné potíže způsobované mj. tržními turbulencemi jako v České republice; některým rakouským regionům hrozí např. snížení dobytých jednotek na hektar pod přípustnou mez. Prostředkem pro jejich zpětné navýšení bez nevole orgánů EU se zde stalo stanovení prémie pro každého farmáře, který dosáhne zatížení definovaného jako kýžené, nebo skrze podporu pěstování krmných plodin (dle podmínek může být plošná či lokální), která umožní chov dobytka beze ztrát.

Některé další postřehy z Dolního Rakouska:

- Krajinné prvky (s povolením Evropské Komise do 1 000 m²) nejen že nejsou vyňaty z plateb na plochu, ale naopak je za ně vyšší, prémieová, sazba – v ČR se v rámci přijetí GAEC již připravuje nově stávajícího nařízení.
- Travní porost na orné půdě se po pěti letech stává kulturou travní porost již navždy.
- V současné době se v Rakousku připravuje implementace požadavků WFD do AEO.

- Jeden poradce je schopen ročně zpracovat asi 25 faremních plánů a případně farmáře dále podle potřeby navštěvovat. Vzhledem k nerovnoměrnému rozložení práce v průběhu roku však vykonává většina poradců tuto práci na částečný úvazek.

- Existuje jediná databáze, do které poradce přímo wpisuje návrh managementu. Tuto databázi s poradcem sdílí také místní parlament a ministerstvo. Zápisem do databáze se současně uskutečnilo podání žádosti, kterou regionální vláda jen odsouhlasí. Současně má takto federální ministerstvo přehled o čerpání prostředků na opatření. Databáze je schopna zemědělci také exportovat výpis managementu na každý půdní blok. Současná forma výpisu je značně nepřehledná (prostor pro vylepšení), proto i při vysvětlování konečného závazku hraje roli poradce.

Celkově lze konstatovat, že systém „zemědělské“ ochrany přírody v Rakousku je vysoce funkční; při interview se zástupci státní správy, s poradci i konkrétním farmářem bylo zaznamenáno jen velmi málo kritických komentářů ohledně AEO opatření.

P. Kapler, Ph.D. a Ing. J. Pražan

Zpravodaj Ekozemědělci přírodě připravil Bioinstitut, o.p.s Olomouc

Vaše názory a připomínky na: marketa.sablikova@bioinstitut.cz nebo tel.: 585 631 178

